7/4445

T.C.
BAŞBAKANLIK
DEVLET PLANLAMA TEŞKİLATI
MÜSTEŞARLIĞI
Sosyal Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü

SAYI : B.02.1.DPT.0.09.01-6-42/429
KONU : Soru Önergesi Hk.

28 OCAK 2005

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

İLGİ: Başbakanlığın tarafımıza muhatap 29.12.2004 tarihli ve B.02.0.KKG.0.12/106-406-4/6119 sayılı yazısı.

İlgi yazı ile Iğdır Milletvekili Sn. Dursun AKDEMİR'in Sayın Başbakana tevcih ettiği 7/4445 sayılı yazılı soru önergesine koordinatörlüğümüzde cevap verilmesi tensip edilmiştir.

Soru önergesinde yer alan sorunun cevabı ekte takdim edilmiştir.

Bilgilerinize arz ederim.

Doç. Dr. Abdüllatif ŞENER
Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı

EK: Soru Önergesine Cevap

Adres : Necatibey Caddesi No. 108 06100 / ANKARA
Tel : 0 (312) 294 65 10 - 294 65 30
0 (312) 294 66 03 - 294 66 04
Fax : 0 (312) 294 65 77

7/4445

IĞDIR MİLLETVEKİLİ SN. DURSUN AKDEMİR'İN TBMM'YE SUNDUĞU 14.12.2004 TARİHLİ VE 7/4445 SAYILI SORU ÖNERGESİNE CEVAP

Soru: Sürekli olarak artan işsizlik ve yoksulluğun, resmi kurumlar tarafından tespit ve tescil edilmesi karşısında, Hükümet olarak ne gibi tedbirler alınmıştır? Bu tedbirler bugüne kadar yetersiz olduğuna göre, bundan sonra ne gibi tedbirler alınması düşünülmektedir?

Cevap: Türkiye ekonomisinin istihdam yaratma kapasitesi önceki dönemlerde de çok yüksek olmamakla birlikte, özellikle son dönemde ekonomik büyümeye karşın istihdam yaratılamadığı, hatta ülke genelinde istihdamın gerilediği iddiaları yaygınlık kazanmıştır. İstihdam, 1999 yılından bu yana düzey olarak gerilemektedir. Bununla birlikte, 1999'dan bu yana geçen süreç, Türkiye ekonomisinde önemli yapısal dönüşümlerin yaşandığı, iki derin krizin görüldüğü ve önemli istikrarsızlıkların gözlemlendiği bir dönemdir. Örneğin, Türkiye ekonomisi 1998 yılından bu yana kümülatif olarak yalnızca yüzde 3,2 oranında bir büyüme kaydetmiştir. 1999 ve 2001 ciddi daralma yıllarıdır. Bununla birlikte, hızla artan çalışma çağı nüfusu da göz önünde bulundurulduğunda, istihdam yaratmanın önemli bir sorun olduğu görülmektedir.

Ekonominin geneli açısından bakıldığında, ekonomik büyüme ile istihdam artışı arasında gözlenen ilişki, tarım sektörü hariç tutularak bakıldığında daha anlamlı bir çerçevede gelişmektedir. Nitekim, ekonominin geneli için 2002 ve 2003 yıllarında sırasıyla yüzde 0,8 ve yüzde 1,0 oranlarında gerileyen toplam istihdam, tarım sektörü hariç tutulduğunda aynı dönemde sırasıyla yüzde 5,9 ve yüzde 0,7 oranlarında artmıştır. Tarım istihdamı ise esas itibarıyla tarımdaki katma değer artış veya azalışlarından bağımsız bir biçimde azalma eğilimindedir.

Sanayi sektöründe, özellikle son yıllarda gerçekleştirilen yüksek oranlı büyüme hızlarına rağmen istihdam seviyelerinde önemli artışlar gözlenmemiştir. Sanayi sektöründe özellikle 2001 kriz neticesinde çok sayıda firma kapanmış veya düşük kapasite kullanım oranları ile faaliyetlerine devam etmiş ve bunun neticesinde istihdam hacminde azalma gözlenmiştir. Kriz sonucunda kar marjları önemli ölçüde düşen firmalar verimliliklerini artırarak faaliyetlerine devam etmek durumunda kalmakta ve işten çıkarılanları aynı hızda yerine koyamamaktadırlar. Bu süreçte işgücü verimliliğinin arttığı gözlenmektedir. Nitekim, özel imalat sanayinde verimlilik 2001 krizinden sonra yıllık ortalama yüzde 9 oranında artmıştır. Krizle birlikte, firmaların varolan verimsizlikleri ortadan kaldırdıkları düşünülürse, önümüzdeki süreçte bu sektörlerin daha fazla istihdam yaratması beklenebilir.

Diğer taraftan, imalat sanayinde üretimin ağırlığının emek yoğun üretim yapan sektörlerden sermaye yoğun üretim yapan sektörlere kaydığı gözlenmektedir. Ayrıca, imalat sanayinde hemen hemen tüm alt sektörlerde sermaye yoğunlaşma oranlarının arttığı tahmin edilmektedir. Bu durum, özellikle sanayi sektöründe zaman içinde değişen üretim yapısının daha az işgücüne, daha yoğun sermaye ile gelişmiş teknolojiye ihtiyaç göstermesinden ve liranın yabancı paralar karşısında değerli hale gelmesinden kaynaklanmaktadır. Değerli TL ithalatı ucuzlatmak suretiyle hem ara mallarında hem de yatırım mallarında hızlı bir ithalat artış eğilimine neden olmaktadır. Bu durum da, bir taraftan ithal girdi kullanımını teşvik ederek yerli girdi üreten yan sektörlerde istihdam artışının sınırlı kalmasına neden olurken, diğer taraftan şirketlerin makina-teçhizat donanımlarını yenilemelerini ve geliştirmelerini teşvik ederek sermaye yoğun üretim süreçlerini geliştirmektedir. Bununla birlikte, imalat sanayiinde sağlanan yüksek oranlı ihracat artışlarının da, istihdamın yeterince artmasını

sağlayamadığı ve yüksek oranlı büyüme hızlarının sınırlı istihdam artışları yarattığı gözlenmektedir.

Hizmetler sektöründe büyüme ile istihdam ilişkisi pozitif yönde gelişmiştir. Bununla birlikte, gerek hizmetler ve gerekse sanayi sektörlerindeki istihdam artışı tarım sektöründe ortaya çıkan atıl istihdamı eritemediği için toplam işsizlik oranında kayda değer bir düşüş sağlanamamaktadır. Başka bir deyişle, sanayi sektöründe önemli bir istihdam artışının gözlenmediği bir konjonktürde, tarım sektöründen kopan işgücünün ancak sınırlı bir kısmı hizmetler sektörü tarafından istihdam edilebilmektedir.

2004 yılının ilk çeyreğinde bir önceki yılın aynı dönemine göre azalan toplam istihdam, 2004 yılının ikinci ve üçüncü çeyreklerinde artmaya başlamıştır. Nitekim, Türkiye genelinde 2004 yılının üçüncü çeyreğinde bir önceki yılın aynı dönemine göre tarım sektörü dışında kalan tüm sektörlerde istihdam artışı sağlanmıştır. İstihdam 2004 yılının üçüncü çeyreğinde toplamda 463 bin ve tarım dışı sektörde 630 bin kişi artmıştır. Çalışan sayısı tarım sektöründe yüzde 2 (167 bin kişi) azalırken, sanayide yüzde 4 (154 bin kişi) ve hizmetler sektöründe ise yüzde 4,4 (400 bin kişi) oranında artmıştır. Bu verilere göre reel sektördeki canlanmanın istihdama yansımaya başladığı gözlenmektedir. İnşaat sektöründe yaklaşık iki yıl aradan sonra 2004 yılının ilk yarısında istihdam artışı kaydedilmiştir. Bu sektörde 2004 yılının ikinci çeyreğinde istihdam artışı yüzde 6,7 ve üçüncü çeyreğinde yüzde 7 olmuştur.

İşsizlik oranı 2003 yılının üçüncü çeyreğinde yüzde 9,4 iken 2004 yılının aynı döneminde yüzde 9,5 olmuştur. Yani işsizlik oranı 2004 yılının üçüncü döneminde bir önceki yılın aynı dönemine göre hemen hemen aynı kalmıştır. Söz konusu dönemde işgücü 526 bin, istihdam 463 bin kişi artmıştır. İşsizlik oranının artması işgücünün istihdamdan daha hızlı artmış olması ile bağlantılıdır. İşsiz sayısındaki artışın nedenlerinden birisi de ilk kez iş arayanların söz konusu dönemde 146 bin kişi artmış olmasıdır. Bunun yanında, aynı dönemde bir önceki yıla göre işgücüne katılma oranı yüzde 50,5'ten yüzde 50,6'ya yükselmiştir. Yani çalışabilir durumda olanlar içerisinde işgücünün oranı artmıştır.

Bütün bu gelişmeler Türkiye'nin istihdam sorununu yalnızca büyüme kanalıyla çözemeyeceğine işaret etmektedir. Sürekli, yüksek oranlı büyümenin yanısıra, kısa vadede istihdam sorununun çözümüne katkı sağlamak açısından kapsamlı ve etkin aktif istihdam tedbirlerinin uygulanması gerekmektedir.

Bu çerçevede, işsizliğin azaltılması Hükümetin öncelik verdiği konuların başında geldiğinden Acil Eylem Planı'nda (AEP) bu konunun da üzerinde durulmuştur. AEP'de "İşsizliğin Önlenmesi" başlığı altında beş faaliyet yer almaktadır. Söz konusu başlık altında esnek çalışma biçimlerini düzenleyen mevzuat değişikliğinin yapılması, insan gücü planlamasının etkin bir biçimde yapılması, insan gücünün niteliğinin artırılması için kısa süreli eğitim ve danışmanlık hizmetlerinin etkin olarak sürdürülmesi, kayıt dışı istihdam ve yabancı kaçak işçi çalıştırılmasının önlenmesi ile çocuk işçiliğinin önlenmesi için gerekli tedbirlerin alınması faaliyetleri bulunmaktadır.

AEP'de yer alan "esnek çalışma biçimlerini düzenleyen mevzuat değişikliği yapılması" faaliyeti tamamlanmıştır. Çalışma hayatını esnek bir yapıya kavuşturmayı amaçlayan 4857 sayılı İş Kanunu 10 Haziran 2003 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

"İnsan gücü planlamasının etkin bir biçimde yapılması" faaliyeti konusunda çalışmalar yürütülmektedir.

"İnsan gücünün niteliğinin artırılması için kısa süreli eğitim ve danışmanlık hizmetlerinin etkin olarak sürdürülmesi" faaliyeti kapsamında ise Türkiye İş Kurumu (İŞKUR) aktif işgücü programlarını yürütmektedir.

Bu kapsamda İŞKUR tarafından 2003 yılında aktif işgücü programları çerçevesinde 1.481 kişinin katıldığı 93 işgücü yetiştirme ve özürlülere yönelik olarak 231 özürlünün katıldığı 20 mesleki eğitim kursu düzenlenmiştir. İŞKUR bünyesinde, 41 il müdürlüğünde yürütülmekte olan iş ve meslek danışmanlığı hizmetleri kapsamında dönem içinde 2.983 kişi ile bireysel danışmanlık görüşmesi yapılmış, 480 okulda 48.639 öğrencinin katıldığı meslek seçiminin önemi ve meslek seçerken dikkat edilecek hususlar ile Kurumun danışmanlık hizmetleri konularının işlendiği sınıf görüşmeleri gerçekleştirilmiştir. Aynı dönemde çoğunluğu özel sektöre ait değişik işyerlerinde 171 adet "işletmelerde eğitim semineri" düzenlenerek, bu seminerlere 3.579 kişinin katılımı sağlanmıştır.

"Kayıt dışı istihdam ve yabancı kaçak işçi çalıştırılmasının önlenmesi" faaliyeti kapsamında 4817 sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun 6 Mart 2003 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Bu Kanunun uygulama yönetmeliği ise 29 Ağustos 2003 tarihinde yayımlanmış, Kanun ve yönetmelik 6 Eylül 2003 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

"Çocuk işçiliğinin önlenmesi için gerekli tedbirlerin alınması" faaliyeti kapsamında AB-Türkiye mali işbirliği kapsamında "Çocuk İşçiliğinin En Kötü Biçimlerinin Ortadan Kaldırılması" projesi 2005 yılında başlatılacaktır.

4904 sayılı Türkiye İş Kurumu Kanunu 5 Temmuz 2003 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu kapsamda İŞKUR II. Genel Kurulunda ülkemizin istihdam ve işsizlik sorunlarının çözümüne ve ulusal istihdam politikasının oluşturulmasına yönelik kararlar alınmıştır. Söz konusu kararlar bir eylem planına dönüştürülmüştür.

İŞKUR'un kurumsal kapasitesini geliştirmek ve aktif istihdam tedbirlerinin uygulanmasını sağlamak amacıyla yaklaşık 350 projeyi destekleyecek olan ve Türkiye-AB Mali İşbirliği kapsamında Türk Hükümeti'nin 10 milyon Euro'luk katkısıyla birlikte toplam bütçesi 50 milyon Euro olan Aktif İşgücü Programları Projesi 21 Ekim 2003 tarihinde başlamıştır. Aktif İşgücü Programları Projesi için proje teklifleri alınmıştır. 25 bin işsizin projeden yararlanması ve bunlardan en az yüzde 50'sinin istihdama kazandırılması amaçlanmaktadır. Bu çerçevede 26 milyon Euro'nun kullanılacağı 190 proje kabul edilmiş olup hibe alması uygun görülen kurum ve kuruluşlarla 13 Ocak 2004 tarihinde sözleşmeler imzalanmıştır.

4904 sayılı Kanun ve Özel İstihdam Büroları Yönetmeliği ile özel istihdam bürosu olarak faaliyette bulunmak isteyen gerçek ve tüzel kişilere İŞKUR'dan izin almak şartıyla faaliyetlerine başlayabilme olanağı sağlanmıştır. Bu kapsamda İŞKUR tarafından bugüne kadar 24 özel istihdam bürosunun faaliyete geçmesine izin verilmiştir.

Ayrıca istihdamın ve yatırımların artırılması doğrultusunda 5084 sayılı Yatırımların ve İstihdamın Teşviki ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun 6 Şubat 2004 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu Kanunun amacı; fert başına gayrisafi yurt içi hasıla tutarı 1.500 dolar veya daha az olan illerde vergi ve sigorta primi teşvikleri uygulamak, enerji desteği sağlamak ve yatırımlara bedelsiz arsa ve arazi temin etmek suretiyle yatırımları ve istihdam imkanlarını artırmaktır. Bu Kanundaki teşviklerden daha fazla ilin yararlanması konusunda çalışmalar devam etmektedir.

Yatırım ortamının iyileştirilerek yerli ve yabancı yatırımların artırılması ve bu kapsamda, yatırımların gerçekleştirilmesinde karşılaşılan idari engellerin ortadan kaldırılması, bürokratik işlemlerin azaltılması, böylece prosedürlerin hızlı bir biçimde tamamlanması amacıyla çeşitli kamu ve özel sektör kuruluşlarının temsilcilerinden oluşan Yatırım Ortamını İyileştirme Koordinasyon Kurulu kurulmuştur. Bu çerçevede kurulan İstihdam Teknik Komitesi 4 Ocak 2003 tarihinde bir rapor hazırlamıştır.

Özelleştirme programının yürütülmesine yardımcı olma, özelleştirmenin olumsuz sosyal ve ekonomik etkilerini azaltma ve ekonomik reform programının sosyal etkilerini izleme amacını taşıyan Özelleştirme Sosyal Destek Projesi (ÖSDP) 11 Mart 2002 tarihinde fiilen başlamıştır. ÖSDP, öncelik özelleştirme nedeniyle işsiz kalacak olanlara verilmek üzere, işsizlere çeşitli kolaylıklar ve fırsatlar sağlamaktadır. Proje ile özelleştirilecek işletmelerde çalışanların emekli ikramiyeleri, kıdem, ihbar ve iş kaybı tazminatları ödenmekte, yeniden işe yerleştirilmelerine yardım amacıyla çeşitli hizmetler verilmektedir. Bu kapsamda Eylül 2004 tarihi itibarıyla yeniden işe yerleştirme hizmetleri için 11,8 milyon dolar kullanılmış ve 22.737 kişi proje hizmetlerinden faydalanmıştır. ÖSDP'nin yeniden işe yerleştirme hizmetleri bileşeni çerçevesinde İŞKUR tarafından bitirilen projelere katılıp başarılı olan 7.389 kişinin istihdamı sağlanmıştır.

Hükümet, 5-9 Mayıs 2004 tarihleri arasında İzmir'de Türkiye İktisat Kongresi'ni düzenlemiştir. Bu kapsamda "İstihdamın Artırılması ve İşgücü Piyasası Çalışma Grubu" oluşturulmuştur. Bu çalışma grubu işsizliğin azaltılmasına yönelik somut tedbirleri içeren bir rapor hazırlamıştır.

İstihdam yaratmadaki etkinlikleri ve esneklikleri, konjonktürel dalgalanmalara uyum kabiliyetleri, bölgeler arası gelişmişlik ve gelir farklılıklarının giderilmesindeki önemleri dikkate alınarak, küçük ve orta büyüklükteki işletme (KOBİ)'ler alanında Türkiye'nin AB politikaları ile uyum yönünde izleyecegi yaklaşımın ve rekabet güçlerinin korunması için alınması gerekecek tedbirlerin net bir şekilde ortaya konması amacıyla, KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı hazırlanmıştır.

AB'ye uyum çerçevesinde işgücü piyasasında etkinliğin artırılması doğrultusunda Avrupa İstihdam Stratejisi ile uyumlu bir Ulusal İstihdam Stratejisi geliştirilmesi çalışmaları başlatılmıştır. Strateji, istihdam edilebilirliğin artırılmasını, girişimciliğin desteklenmesini, değişen şartlara uyum sağlanmasını, özellikle kadınlar ve gençler gibi dezavantajlı grupların işgücü piyasasına girişlerinin kolaylaştırılmasını ve işgücü piyasasına entegre olmalarının sağlanmasını amaçlamaktadır. Bu çerçevede, 2003 yılında İstihdam Durum Raporu hazırlanmıştır. Bu süreçte ikinci adım olan Ortak Değerlendirme Belgesi ise hazırlanmakta olup, bu belgenin 2005 yılı başında tamamlanması öngörülmektedir. Sonraki aşamada istihdam politikası açısından başlıca öncelikler belirlenerek, bu önecelikler ulusal bir eylem planına dönüştürülecektir.

AB fonlarının istihdam imkanlarının artırılması amacıyla etkin biçimde kullanılması için sosyal taraflarla birlikte çeşitli faaliyetler yürütülmektedir. İşgücünün hem AB hem de Türk işgücü piyasasının ihtiyaç duyduğu niteliklerde yetiştirilmesi amaçlanmaktadır. Bu çerçevede, mesleki eğitim sisteminin daha esnek ve piyasa şartlarına daha kolay uyum sağlayabilecek tarzda modüler bir yapıda düzenlenmesi amacıyla, MEDA hibesi ile finanse edilen Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi (MEGEP) yürütülmektedir. İşgücü piyasası ile eğitim sistemi arasındaki uyumun sağlanması amacıyla da Ulusal Mesleki Yeterlilikler Kurumu oluşturulması çalışmaları nihai halini almıştır.

Bunların yanı sıra yerel düzeyde Bölgesel Kalkınma Ajansları kurulacaktır. Bu Ajanslar özel sektör yatırımlarının bölgede artırılması bölgeye başta finansman olmak üzere her türlü sermayenin çekilmesi ve bunun sürekliliğinin sağlanması konusunda ilgili kurumlarla işbirliği içinde faaliyet gösterecektir. Bu alandaki faaliyet ve projelere destek sağlayacak ve bunların yakından takibini yapacaktır. Ajansların kendi bölgelerindeki en önemli performans kriteri yatırımlarda, istihdamda ve gelir seviyelerinde sağlanan artışlar olacaktır. Ayrıca ajanslar; illerde oluşturacakları "tek durak ofisler" aracılığıyla; yatırımcıların izin ve ruhsat işlemleriyle diğer idari iş ve işlemlerini tek elden takip edip ve en kısa zamanda sonuçlandıracağından, yeni yatırımcıların bölgeye cezbedilmesinde de önemli bir rol üstlenecektir.

Türkiye'de yaşanan sosyo-ekonomik değişim süreci gelir dağılımı ve yoksulluk konularının önemini artırmıştır. Bütçe içerisinde, özellikle faiz ödemelerinin payının giderek büyük boyutlara ulaşması ve uygulanan ekonomik istikrar programının mali ve parasal disiplini ön planda tutan bir nitelik taşıması, devletin genelde sosyal refahı, özelde ise gelir dağılımını düzeltici ve yoksulluğu azaltıcı politikalar uygulama imkânlarını daraltmıştır.

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı tarafından 2004 yılında yayımlanan eğitim, sağlık ve kişi başına Gayri Safi Yurtiçi Hasılanın temel alındığı İnsani Gelişmişlik İndeksi sıralamasında Türkiye 2001 yılı verilerine göre 96. sırada iken, 2002 yılı verilerine göre 88. sıraya yükselmiştir.

DİE tarafından yapılan 2002 ve 2003 yılları için Hanehalkı Bütçe Anketlerine göre yüzde 20'lik dilimler bazında gelir dağılımı sonuçları aşağıdaki gibidir:

Tablo : Yüzde 20'lik Dilimlere Göre Yıllık Kullanılabilir Gelirlerin Dağılımı

Yüzdelik Dilimler	1994	2002	2003
Birinci %20	4.9	5.3	6.0
İkinci %20	8.6	9.8	10.4
Üçüncü %20	12.6	14.0	14.5
Dördüncü %20	19.0	20.8	20.9
Beşinci %20	54.9	50.1	48.3
Gini Katsayısı	0.49	0.44	0.42

Kaynak: DİE

Adı geçen araştırmaların sonuçlarına göre Türkiye'de gelir dağılımındaki eşitsizlik yıllar itibariyla azalmış olup, eşitsizliği gösteren Gini katsayısı 1994'de 0.49 iken, 2002 yılında 0.44'e, 2003 yılında ise 0.42'ye düşmüştür. Hanehalkı gelirlerinin yüzde 20'lik nüfus dilimlerine göre dağılımına bakıldığında, en alt yüzde 20'lik grubun geliri 1994'de yüzde 4.9 iken, 2002'de yüzde 5.3'e, 2003 yılında ise yüzde 6'ya yükselmiştir.

Yoksulluğu azaltmaya yönelik uygulamaya konan sosyo-ekonomik politikaların başlıcaları;

- Makro-ekonomik istikrarın sağlanması,
- Büyümenin canlandırılması,
- Yatırım ortamının iyileştirilmesi,
- Bütçe harcamalarında ve gelirlerde sosyal boyutu dikkate alan önceliklendirmeler,
- Sosyal güvenlik ve sağlık alanına yönelik yapısal reformlar,
- Eğitim alanında verilen sosyal destekler,
- Tarım alanında ekonomik ve sosyal destek politikaları,

- Kamunun yaptığı çeşitli düzenlemelerde ve sosyal transferlerde alt gelir gruplarına ayrıcalık tanınmasıdır.

Makro ekonomik politikalar, sektörel politikaların sosyal yansımaları ve doğrudan yardımlar sosyal politikanın üç ana unsuru olarak işlev görmüştür. Sosyal Politika alanında sağlanan iyileşmeler son derece kısıtlı bütçe imkanları içinde mali disiplini bozmadan ve öncelikler yerinde belirlenerek sağlanmıştır.

Dar gelirli kesimleri daha fazla olumsuz etkilediği bilinen enflasyon konusunda sağlanan başarı ekonomik olduğu kadar sosyal etkileri itibariyle de önemli bir kazanım olmuştur.

Küçük esnaf, çiftçiler, asgari ücretle geçinen dar gelirli kesimler, emekliler, herhangi bir düzenli geliri olmayan çeşitli kesimler ve öğrenciler başta olmak üzere, toplumun geniş kesimlerine yönelik aktif politikalar izlenmiştir.

Hükümet yoksulluk sorununu temel sorun olarak ön plana çıkarmış ve bu sorun AEP'de belirtilmiştir. Bu çerçevede yoksulluk sınırının altındaki ailelerin belirlenmesi, yoksul aile çocuklarına temel eğitim ve sağlık yardımının yapılması ve yoksulluk sınırının altındaki ailelere yardım programının başlatılması öngörülmüştür.

2002 yılı sonunda uygulamaya konulan AEP doğrultusunda, ülke genelinde yoksulların belirlenmesine yönelik bir çalışma başlatılmıştır. Bu çerçevede, ülke genelindeki sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıflarına bir genelge gönderilerek, yoksul kişi ve aileler belirlenmiştir. 27.05.2003 itibarıyla 931 vakfın 927'sinin bildirdiği verilere göre toplam yoksul hane sayısı 1.544.543 yoksul kişi sayısı 6.308.226'dir. Ayrıca SYDT Fonu vakıflardan 10 Nisan 2003'e kadar yaptıkları faaliyetlere yönelik envanter oluşturulmuştur. Vakıflara kaynak aktarımları bu envanter dikkate alınarak yapılmaktadır.

AEP'de yoksulluk sınırı altındaki aileler belirlendikten sonra, bu ailelere gıda, giyim ve yakacak yardımı ve yoksul aile çocuklarına eğitim ve sağlık yardımı yapılmasına başlanmıştır.

Bu kapsamda yürütülen en önemli faaliyet "Sosyal Riskin Azaltılması" (SRMP) Projesi'dir. Proje kısa dönemde, son ekonomik krizden en fazla etkilenen yoksul kesimlere acil yardım yapılması, orta ve uzun dönemde ise hizmet götüren sosyal yardım ve hizmet kuruluşları arasındaki koordinasyonun güçlendirilerek hedef kitlelere daha etkili hizmet vermeyi sağlayacak bir sisteme geçilmesini öngörmekte ve bunun yanında yoksul ailelere şartlı sosyal yardım yapılması ile gelir ve istihdam artırıcı mikro projelerin desteklenmesini içermektedir. Proje tutarı 635,4 milyon dolardır. Bu tutarın 500 milyon doları Dünya Bankası kredisi, 135,4 milyon doları ise Türk Hükümeti katkısıdır.

Eğitim, sağlık, sosyal koruma ve diğer harcamaları içeren sosyal harcamalar, 2002 yılında GSMH'nın yüzde 17,3'ünü, 2003 yılında ise GSMH'nın yüzde 18,2'sini oluşturmuştur. 2004 yılında sosyal harcama rakamının 79,6 katrilyon TL ile GSMH'nın yüzde 19'unu oluşturması beklenmektedir. Eğitim alanında özel sektör ve sivil toplumu teşvik amacıyla Eğitime Yüzde 100 Destek Kampanyası başlatılmıştır. İMKB ve MEB arasında imzalanan 450 trilyon tutarındaki protokol kapsamında 2004 yılında ülke genelinde 135 okul inşa edilecektir. Bedava ders kitabı dağıtımı uygulamasına geçilmiştir. 10 milyonu aşkın ilköğretim öğrencisine kitap yardımı yapılmıştır. Ayrıca, yoksul öğrencilerin diğer okul ve giyim ihtiyaçları için Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Teşvik Vakıflarına 2003 yılında 10 trilyon TL, 2004 yılında da 30 trilyon TL kaynak aktarılmıştır. "Haydi Kızlar Okula" kampanya çalışmaları başlatılmıştır. Katkı kredisi ödenen öğrenci sayısı 2003-2004 öğretim

yılı itibariyle toplam 458.774'e ulaşmıştır. Bu dönem için öğrenim kredisi 532 trilyon. katkı kredisi ise 296 trilyon TL'ye ulaşmıştır. Verilen bursun miktarı aylık 60 milyon TL'den 90 milyon TL'ye çıkarılarak reel olarak yüksek bir artış sağlanmıştır. 40 bin okula internet erişimi sağlama konusunda Millî Eğitim Bakanlığı ile Türk Telekom arasında bir protokol imzalanmıştır.

Sosyal Riski Azaltma Projesi bileşenleri arasında yer alan Şartlı Nakit Transferi uygulaması ile, maddi imkansızlıklar nedeniyle 0-6 yaş grubu çocuklarının düzenli sağlık kontrolünü yaptıramayan ailelere, çocuk başına aylık 15 milyon TL sağlık yardımı yapılmaktadır. Sağlık yardımlarının amacı, sağlık muayenelerinin yaptırılması şartıyla yoksul ailelere düzenli nakdi yardım yapılmasıdır.

Ekonomik ve sosyal yoksunluk içinde bulunan ailelerin eğitim çağındaki çocuklarına yönelik "Eğitim Destek Programları," SYDTF faaliyetleri arasında büyük bir yer tutmaktadır.

Her eğitim ve öğretim yılının başlangıcında ilköğretim ve ortaöğretimde okuyan dar gelirli aile çocuklarının kitap, kırtasiye, önlük gibi temel okul ihtiyaçlarının karşılanması için Fondan kaynak gönderilmektedir. MEB tarafından 2003-2004 öğretim yılında ilk defa ilk ve orta öğretimdeki öğrencilere ücretsiz kitap dağıtımı gerçekleştirilmiştir. Dar gelirli ailelerin çocuklarının kitap dışındaki diğer okul ihtiyaçları ise Fondan gönderilen yardımlar ile karşılanmıştır.

1997 yılında başlatılan 8 yıllık temel eğitim kapsamında yer alan taşımalı eğitim uygulamasında, taşıma programı Milli Eğitim Bakanlığı tarafından, okulların bulunduğu merkezlere taşınan öğrencilere öğle yemeği verilmesi programı ise Fon'dan kaynak sağlanmak suretiyle SYD Vakıfları tarafından yürütülmüştür. Bu konuda ilk defa, taşıma programının yanı sıra, öğle yemeği programının da tek elden ve daha etkin olarak yürütülmesi amacıyla MEB ile yapılan işbirliği sonucunda; SYD Vakıfları tarafından yürütülen öğle yemeği uygulamasının, 2003-2004 öğretim yılından itibaren il ve ilçe Milli Eğitim Müdürlüklerince yürütülmesi sağlanmıştır.

1989 yılından itibaren Fon'dan dar gelirli yüksek öğrenim öğrencilerine başarılı olmaları şartıyla karşılıksız burs verilmektedir. 2003-2004 öğretim yılında aylık burs tutarı 90 Milyon TL 'dır. Özürlü öğrencilere ise aylık 100 Milyon TL burs verilmiştir. Ülkemizde kamu kurum ve kuruluşlarınca yüksek öğrenim öğrencilerine verilen burs kredi gibi sosyal desteklerdeki dağınıklık ve mükerrerliklerin önlenmesi, daha fazla öğrenciye destek sağlanması, bu desteklerin tek elden yürütülmesi amacıyla Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumuyla çalışmalar yapılmıştır. İlk kez yapılan bu çalışmalar sonucunda çıkan 5102 sayılı Kanun uyarınca Fonun yürüttüğü burs programı 2003-2004 öğretim yılından itibaren Kredi ve Yurtlar Kurumuna devredilmiştir. Böylece uygulamanın tek elden yürütülmesi yoluyla, dar gelirli öğrencilere karşılıksız burs, diğerlerine ise kredi verilerek daha çok sayıda öğrenci desteklenmiştir. Fondan önceki yıllardan burs almaya hak kazanan başarılı öğrencilerin burs ödemelerine devam edilmektedir. Yeni başvuruların değerlendirme ve ödemeleri ise Kredi ve Yurtlar Kurumu tarafından yapılmaktadır.

SRMP kapsamında yürütülen Şartlı Nakit Transferi programı ile, maddi imkansızlık nedeniyle çocuklarını okula gönderemeyen ailelere de çocuklarını okula göndermeleri koşuluyla "eğitim yardımı" verilmektedir. Eğitim yardımı olarak ilköğretime devam eden erkek çocuk için aylık 16,5 milyon TL, kız çocuk için aylık 20 milyon TL; ortaöğretimde ise erkek çocuk için 25 milyon TL, kız çocuk için 35 milyon TL ödenmektedir.

Uygulanmakta olan ekonomik programın sosyal boyutları da dikkate alınarak, 2003 yılında SSK ve Bağ-Kur'dan aylık ve gelir almakta olanlara 75-100 milyon TL Sosyal Destek Ödemesi yapılmıştır. Söz konusu uygulama 1 Ocak 2003 tarihinde yürürlüğe giren 4784 sayılı Kanun ile kabul edilmiştir. 2004 yılında SSK ve Bağ-Kur'dan gelir ve aylık almakta olanlara 2003 yılında yapılan sosyal destek ödemeleri bu kişilerin gelir ve aylıklarına dahil edilerek, söz konusu gelir ve aylıklar 2004 yılı Ocak ayı ödeme döneminden itibaren yüzde 10 oranında, 2004 yılı Temmuz ayı ödeme döneminden itibaren de bir önceki aya göre yüzde 10 oranında artırılmıştır. Söz konusu uygulama 28 Ocak 2004 tarihinde yürürlüğe giren 5073 sayılı Kanunla kabul edilmiştir.

Yağışlar sebebiyle sıkıntıya düşen çiftçilere yardım çalışmaları 2090 sayılı Tabii Afetlerden Zarar Gören Çiftçilere Yapılacak Yardımlar Hakkında Kanun çerçevesinde Tarım ve Köyişleri Bakanlığı tarafından sürdürülmektedir. Bu çerçevede 2004 yılında ayrılan 500 milyar TL kaynağın yanı sıra 7,5 trilyon TL ilave kaynak tahsis edilmiş ve bu çerçevede zarar gören çiftçilerin zararları giderilmeye çalışılmaktadır. Tarımda sosyal destek boyutu ön planda olan Doğrudan Gelir Desteği etkin bir şekilde uygulanmıştır. Bu kapsamda çiftçilere 2003 yılı için 2.4 katrilyon TL ödeme yapılmıştır. 2004 yılı bütçesinden ayrılan miktar ise 2.6 katrilyon TL'dir. Çiftçilerimize mazot yardımı gerçekleştirilmiştir. Çiftçilere 2003 yılı için mazot desteği dekar başına 3.9. milyon TL olarak gerçekleşmiştir. Bu desteğin toplamı Mayıs 2004 tarihi itibariyle 640 trilyon TL'dir. Çiftçi borçları yeniden yapılandırılarak geçmiş krizlerin yükü hafifletilmiş, yeni kredi kullanım imkanları desteklenmiştir. 30 Eylül 2003 tarihi itibariyle, 725.000 çiftçi 1,4 katrilyon TL borcu için bu kolaylıktan yararlanmıştır. Şubat 2004 tarihinde alınan kararla 130.000 çiftçiye 350 trilyon TL tutarında düşük faizli kredi imkanı sağlanmıştır. "Kırsal Alanda Sosyal Destek" Projesi geliştirilmiş ve uygulanmaya başlanmıştır. Hayvancılığa yönelik et teşvik primi uygulaması başlatılmıştır. Bölgesel gelişme programları kapsamında AB hibeleri de harekete geçirilerek 12 alt bölgede geniş kapsamlı çalışmalar başlatılmıştır. Bu programlar için 235 milyon Euro tahsisat sağlanmıştır.

Hükümetimiz tarafından yoksullukla mücadelede varolan politikaları etkinleştirecek ve yeni politikalar oluşturacak Ulusal Yoksullukla Mücadele Stratejisi hazırlanması çalışmalarına başlanacaktır.

Sosyal yardım ve hizmetlerin yoksul kesimlere daha etkin bir şekilde ulaştırılması sağlanacaktır. Bu çerçevede, merkezi idare ile işbirliği içinde mahalli idarelerin, özel sektörün ve sivil toplum kuruluşlarının yoksullukla mücadele programlarında daha etkili bir şekilde yer almaları teşvik edilecektir.